

Національна академія педагогічних наук України
Інститут педагогіки
ВІДДІЛ НАВЧАННЯ МОВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ПОЛЬЩІ ВОЛИНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ імені ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Г. КОРОЛЕНКА
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ОГІЄНКА
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Навчання української мови та мов національних меншин учнів закладів загальної середньої освіти в контексті компетентнісного підходу

Збірник тез
Всеукраїнської наукової конференції

(електронне видання)

Київ
Педагогічна думка
2021

21 квітня 2021 р.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
Відділ навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ПОЛЬЩІ ВОЛИНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Г. КОРОЛЕНКА
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ОГІЄНКА
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ТА МОВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН
УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Збірник тез
Всеукраїнської наукової конференції

21 квітня 2021 р.

(електронне видання)

За науковою редакцією Н. І. Богданець-Білоskalенко

Київ
Педагогічна думка
2021

УДК 373.5.016-047.32:376-054.57:811.161.2

*Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту педагогіки НАПН України
(протокол № 5 від 26 квітня 2021 року)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Богданець-Білокаленко Наталія Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України, професор Ізмаїльського державного гуманітарного університету;

Хорошковська-Носач Тетяна Петрівна, науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України;

Ліпчевська Інна Леонідівна, науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Кічук Надія Василівна, доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Ізмаїльського державного гуманітарного університету;

Подлевська Неля Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри слов'янської філології Хмельницького національного університету.

Навчання української мови та мов національних меншин учнів закладів загальної середньої освіти в контексті компетентнісного підходу: збірник тез Всеукраїнської наукової конференції, Київ, 21 квітня 2021 р. / за наук. ред. д. пед. наук Н. І. Богданець-Білокаленко (електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2021. 100 с.

ISBN 978-966-644-592-9

До збірника увійшли тези учасників Всеукраїнської наукової конференції «Навчання української мови та мов національних меншин учнів закладів загальної середньої освіти в контексті компетентнісного підходу» (21 квітня 2021 року). У роботах висвітлено проблеми, що стосуються специфіки навчання української мови як державної, внеску Ольги Хорошковської в розвиток української лінгводидактики, питання технологій навчання української мови в початковій школі, особливостей навчання мов національних меншин у школах з національними мовами викладання, формування читацької компетентності на уроках української мови та літератури в початковій і середній школі.

Збірник адресовано науковцям, науково-педагогічним працівникам, педагогам, докторантам, аспірантам, студентам, практикам освітньої галузі та всім, хто цікавиться проблемами навчання української мови та мов національних меншин у закладах загальної середньої освіти.

УДК 373.5.016-047.32:376-054.57:811.161.2

За зміст публікацій, достовірність інформації, цитат, покликань на літературні джерела відповідальність несуть автори.

ISBN 978-966-644-592-9

© Інститут педагогіки НАПН України, 2021
© Педагогічна думка, 2021

ВСТУПНЕ СЛОВО

Виклики сьогодення зобов'язують пристосовуватися до непростих, мінливих умов. Уже звичним стало проведення конференцій в онлайн-форматі. Звісно, що кожен із нас надає перевагу живому спілкуванню. Проте, можливість узяти участь усім охочим з різних куточків країни забезпечується саме такою формою організації.

Діапазон тем доповідей конференції дозволив порушити важливі аспекти проблематики навчання української мови як державної та мов національних меншин, що стосувалася як теорії, так і освітньої практики.

На пленарному засіданні звучали наукові доповіді відомої мовознавиці, голови Національної комісії зі стандартів державної мови *Орисі Демської* та знаного дослідника в царині української лексикології, доктора філологічних наук, професора *Олександра Стишова* про основні тенденції в розвитку лексики української мови початку XXI століття.

Сучасні тенденції навчання української мови як державної окреслила у своїй доповіді доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича *Світлана Романюк*.

Головний спеціаліст відділу змісту освіти, мовної політики та освіти національних меншин Головного управління загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України *Світлана Харченко* та кандидат філологічних наук, провідний науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України *Олена Фідкевич* звернули увагу на можливості багатомовної освіти в Україні, її перспективи.

Координаторка проєкту Ради Європи «Захист національних меншин, включаючи ромів, та мов меншин в Україні» *Земфіра Кондур* розповіла про важливість кодифікації ромської мови в Україні.

На особливостях будови інтегрованого змісту підручників з мови іврит та польської зацентували увагу в доповідях кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України *Наталія Бакуліна* та доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри полоністики і перекладу Волинського національного університету імені Лесі Українки *Світлана Сухарєва*.

До дискусії на пленарному засіданні долучилися *Оксана Кучерук*, доктор педагогічних наук, професор кафедри журналістики та дидактичної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка, яка поділилася досвідом інтегрування інфомедійної грамотності в методику навчання української мови учнів старших класів, та *Любов Тарангул*, начальник Чернівецької філії Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти».

У збірнику оприлюднено доповіді учасників конференції. У роботах науковців та практиків висвітлено проблеми, що стосуються специфіки навчання української мови як державної, внеску Ольги Хорошковської в розвиток української лінгводидактики, питання технологій навчання української мови в початковій школі, особливостей навчання мов національних меншин у школах з національними мовами викладання, формування читацької компетентності на уроках української мови та літератури в початковій і середній школі.

Сподіваємося, що представлені тезово напрацювання стануть у пригоді й будуть корисними науковцям, практикам, усім, хто студіює проблеми вивчення української мови та мов національних меншин.

*З повагою
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України
Наталя Богданець-Білокаленко*

знань молодшими школярами; про те, що пізнавальні можливості учнів не лише використовуються, а й розвиваються в процесі навчання.

Методична вимога: організувати так освітню діяльність учнів на уроках мови, щоб діти отримували знання не готовими, а весь час долали доступні для них труднощі для самостійного їх здобування, до прикладу: в пошуковій, дослідницькій діяльності, спостерігаючи за мовними явищами та роблячи самостійні висновки.

3. Численні психолого-педагогічні дослідження В. Давидова, Д. Ельконіна, Г. Костюка, Н. Менчинської [2], довели, що *дитина вже в молодшому шкільному віці здатна на абстрагування й узагальнення на доступному матеріалі й у доступних видах розумових дій.*

Методична вимога: необхідно й доцільно під керівництвом учителя розкривати учням граматичні характеристики окремих явищ: зіставляти слова, змінювати їх, знаходити спільне й відмінне між мовними явищами, робити певні граматичні узагальнення. Усе це сприяє активізації розумової діяльності, розвитку логічного мислення дітей.

Також учителю необхідно керуватися положеннями психології про значення усвідомлення мовних узагальнень у навчанні правопису (Божович Л.) [1]; про психологію засвоєння граматики учнями початкової школи (Жуйков С.); про психологію засвоєння орфографічних правил (Богоявленський Д.) тощо.

Література

1. Божович Л. И. Готовность ребенка к школьному обучению в области познавательной деятельности. *Личность и ее формирование в детском возрасте*. СПб. [и др.]: Питер, 2008. 398 с. URL: http://elibrary.gnpbu.ru/text/bozhovich_lichnost-i-ee-formirovanie_2008/ (дата звернення: 20.04.2021).

2. Психическое развитие младших школьников : Экспериментальное психологическое исследование / под ред. В. В. Давыдова; Науч. исслед. Ин-т общей и педагогической психологии Акад. пед. наук СССР. Москва : Педагогика, 1990. 160 с.

Скрипник Надія,
кандидат філологічних наук,
завідувач кафедри української філології
Комунального закладу вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»,
e-mail: nadiyvnu@gmail.com

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ключові слова: освітній простір, інтерактивні технології, інтерактивні методи та прийоми, професійна компетентність учителя початкової школи.

Інноваційний підхід до навчання мовно-літературної освітньої галузі в новій початковій школі має пізнавально-практичне спрямування, тобто зорієнтований на формування в учасників освітнього процесу комунікативної компетентності, на виховання мовної особистості, яка бездоганно володіє лінгвістичними знаннями. Нині специфіку сучасної системи освіти неможливо реалізувати без інноваційної модернізації української системи освіти танационального фундаменту інноваційного розвитку суспільства. Педагогічна наука пропонує комплекс засобів освітніх технологій і показує шляхи їхнього практичного застосування.

Процес формування професійних компетенцій в освітньому процесі передбачає застосування новітніх інтегративних педагогічних технологій, розширення сфери міжпредметних зв'язків, урахування потенційних і ресурсних можливостей особистості майбутнього вчителя, його знань і досвіду, розвитку їхньої відповідальності за отримання результату власної діяльності.

Проблему розвитку професійної компетентності в системі професійно орієнтованої підготовки педагогів розглядали А. Алексюк, Н. Бібік, А. Бойко, В. Караковський, С. Караман, Л. Карпова, А. Маркова, О. Мороз, В. Максимова, М. Нечаєв, А. Нікуліна, О. Пехота, А. Павленко, О. Пометун, О. Савченко, І. Хом'як, П. Худоминський, Т. Шамова, Р. Шакуров та ін. Дидактичні проблеми і перспективи використання інформаційних технологій у навчанні досліджували М. Бухаркин, В. Вихруш, Є. Дмитреєв, І. Вітковська, А. Єршов, М. Жалдак, Ю. Машбіц, К. Нор, І. Роберт та інші.

На нашу думку, для підвищення ефективності освітнього процесу під час проведення занять із лінгводидактичних дисциплін, необхідно використовувати не лише традиційні, а й інтерактивні технології, які сприяють постійній активізації взаємодії усіх учасників освітньої діяльності. За допомогою інтерактивних технологій здобувачі освіти вчаться: доводити свою точку зору; слухати іншу людину; формувати власну думку; аргументувати і дискутувати; розвивати навички самостійної роботи.

Варто акцентувати на тому, що мета інтерактивного навчання – створити комфортні умови навчання, за якихкожен учасник освітнього простору відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність [1, с. 50]. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що освітній процес відбувається шляхом постійної активної взаємодії всіх здобувачів освіти. Учитель (викладач) при цьому виступає в ролі організатора процесу навчання.

Як активізувати пізнавальну діяльність здобувачів початкової школи? Які методи використовувати, щоб викликати інтерес до навчання, зробити його цікавим? Ці питання завжди хвилювали науковців, лінгводидактів і педагогів.

Взаємодія вчителя й молодшого школяра робить усіх учасників освітнього простору суб'єктами. Інтерактивні форми, методи і прийоми роботи допомагають приділити увагу кожному учню. Крім того, інтерактивні форми

навчання розвивають комунікативні вміння та навички, допомагають встановленню емоційних контактів між здобувачами освіти, вони вчаться критично мислити.

Моделювання педагогічних ситуацій на заняттях під час підготовки майбутніх учителів початкової школи сприяє формуванню в останніх таких рис: ціннісне ставлення до освітньої діяльності; професійно орієнтована компетентність, що виявляється в знаннях предмета та психологічних особливостях його сприймання; знаннях методів мотивації здобувачів освіти до пізнавальної діяльності, у володінні методами вивчення груп і колективів тощо; професійна спрямованість; професійна відповідальність [2, с. 139].

Водночас, інноваційні заняття удосконалюють мовленнєві та розумові навички, створюють ситуацію успіху, де кожен учасник освітнього простору відчувається невимушено, а це, у свою чергу, сприяє самовдосконаленню його як особистості. А вчитель (викладач) тут виступає в ролі друга, товариша.

На практиці необхідно використовувати інтерактивні форми в цілому, або ж узявши елементи, які більш доцільні для певної аудиторії. Наприклад, індивідуальні завдання (картки, схеми), робота в парах «Обличчя до обличчя», «Один, удвох – усі разом», інтерактивні ігри «Третій зайвий», «Інтерв'ю», «Акваріум», «Мозковий штурм», літературні ігри, кросворди, анаграми, творчі завдання, дискусія, («Метод «Прес» – *Тема: Однорідні члени речення. Чотири пари працюють одночасно. Перед кожною стоїть завдання відповідати на поставлене запитання виключно за поданим кліше: 1-ша пара – «Я думаю, що ...» 2-га пара – «... тому, що ...» 3-тя пара – «..., наприклад, ...» 4-та пара – «Отже, ...» Таким чином, міркування набуває такого вигляду: – Я думаю, що ці члени речення є однорідними, тому що вони відповідають на одне й те саме питання, наприклад, Вінниця – охайне, чисте місто. Отже, однорідні члени залежать від одного й того ж слова.*), «Займи позицію», «Коло ідей», прийом «Спіймай помилку», «Незакінчене речення», «Дивуй!», «Мікрофон». Нестандартні форми занять: – заняття-гра – заняття-казка – заняття-подорож – заняття-КВК – заняття-спостереження.

Отже, інтерактивні технології дають змогу створити освітнє середовище, у якому теорія і практика засвоюється одночасно.

Література

1. Сучасні педагогічні технології : Навчально-методичний посібник / Автор-укладач Федорчук Е. І. Кам'янець-Подільський : АБЕТКА, 2006. 212 с.
2. Тафінцева С. Моделювання педагогічних ситуацій як засіб підготовки майбутніх учителів початкової школи до соціалізації школи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Педагогіка*. 2009. № 5. С. 137–141.